

**Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності
Національної гвардії України в умовах кризових ситуацій,
що загрожують національній безпеці**

Корнієнко Д. М.

кандидат юридичних наук,

начальник

Київський факультет

Національної академії Національної гвардії України

вул. Оборони Києва, 7, Київ, Україна

orcid.org/0000-0003-2481-1679

pv_84@ukr.net

Ключові слова:

Національна гвардія України, національна безпека, кризові ситуації, що загрожують національній безпеці, службово-бойова діяльність Національної гвардії України, суб'єкти адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України.

Стаття присвячена вивченню правового статусу й діяльності суб'єктів адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці. На основі аналізу системи нормативно-правових актів, що регулює діяльність суб'єктів адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, запропоновано кризові ситуації, що загрожують національній безпеці, розглядати як крайнє загострення суперечностей, гостру дестабілізацію становища в будь-якій сфері діяльності, регіоні, країні.

До кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, слід віднести: терористичний акт (злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій), що загрожує загибеллю багатьох людей чи іншими серйозними наслідками, або якщо його вчинено одночасно на території кількох областей, районів чи міст, або якщо він зачіпає міжнародні інтереси України та її відносини з іноземними державами, й очевидно є неможливість відвернення або припинення терористичного акту силами правоохоронних і місцевих органів виконавчої влади окремого регіону; надзвичайні ситуації певної генези; спробу захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства; збройну агресію, загрозу нападу, небезпеку державній незалежності України, її територіальній цілісності. Адміністративно-правове забезпечення складається із: 1) загального регулювання суспільних відносин, яке здійснюється на підставі чинного законодавства (законів і нормативно-правових актів вищих державних органів) шляхом видання (прийняття) підзаконних нормативно-правових актів, які спрямовані на встановлення загальних правил поведінки щодо невизначеного кола осіб; 2) індивідуального регулювання суспільних відносин, яке здійснюється на підставі чинного законодавства (законів і нормативно-правових актів вищих державних органів) шляхом видання (прийняття) розпорядчих нормативно-правових актів і вчинення владно-розпорядчих дій, які спрямовані на індивідуально визначені суб'єкти (громадян, суб'єкти господарювання), встановлення, зміну й припинення їх прав та обов'язків

Суб'єктами, що здійснюють адміністративно-правове забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, є Президент України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр оборони України, Командувач Національної гвардії України, керівники структурних підрозділів головного органу військового управління Національної

гвардії України, керівники й органи військового управління оперативно-територіальних об'єднань і вищих військових навчальних закладів Національної гвардії України, керівники військових частин (підрозділів) Національної гвардії України.

Subjects of administrative and legal support of service and combat activity of the National Guard of Ukraine in conditions of crisis situations

Kornienko D. M.

Candidate of Law,

Chief

Kyiv Faculty

of the National Academy of the National Guard of Ukraine

Oborony Kyieva str., 7, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0003-2481-1679

pv_84@ukr.net

Key words:

National Guard of Ukraine, national security, crisis situations threatening national security, service and combat activities of the National Guard of Ukraine, subjects of administrative and legal support of service and combat activities of the National Guard of Ukraine.

This article is devoted to the study of the legal status and activities of the subjects of administrative and legal support of service and combat activities of the National Guard of Ukraine in crisis situations that threaten national security. Based on the analysis of the system of normative legal acts regulating the activity of subjects of administrative and legal support of service and combat activity of the National Guard of Ukraine in the conditions of crisis situations threatening national security, it is proposed to consider crisis situations threatening national security as extreme aggravation of contradictions. destabilization of the situation in any field of activity, region, country.

Crisis situations that threaten national security include: a terrorist act (a criminal act in the form of a weapon, explosion, arson or other acts) that threatens to kill many people or other serious consequences or if it is committed simultaneously in several regions, districts whether the city, or affects the international interests of Ukraine and its relations with foreign states and it is obvious the impossibility of preventing or stopping a terrorist act by law enforcement and local executive authorities of a particular region; emergencies of a certain genesis; an attempt to seize state power or change the constitutional order of Ukraine by force; armed aggression, threat of attack, danger of state independence of Ukraine, its territorial integrity.

Administrative and legal support consists of: 1) general regulation of public relations, which is carried out on the basis of current legislation (laws and regulations of higher state bodies) by issuing (adopting) bylaws aimed at establishing general rules of conduct regarding an indefinite circle of persons; 2) individual regulation of public relations, which is carried out on the basis of current legislation (laws and regulations of higher state bodies) by issuing (adopting) administrative regulations and committing administrative actions aimed at individually identified entities (citizens, business entities), aimed at establishing, changing and terminating their rights and responsibilities

The President of Ukraine, the Minister of Internal Affairs of Ukraine, the Minister of Defense of Ukraine, the Commander of the National Guard of Ukraine, the heads of structural subdivisions of the main body are the subjects carrying out administrative and legal support of service and combat activity of the National Guard of Ukraine in the conditions of crisis situations threatening national security. military department of the National Guard of Ukraine, heads and bodies of military management of operational-territorial associations and higher military educational institutions of the National Guard of Ukraine, heads of military units (subdivisions) of the National Guard of Ukraine.

Постановка проблеми. Розвиток України, прагнення України до вступу в міжнародні організації, її євроінтеграційне спрямування вимагає розробки й втілення в життя суттєвих змін. Однак сьогодення формує велику кількість викликів власній незалежності й безпеці нашої держави. Докорінні зміни у визначенні й спрямуванні внутрішньої та зовнішньої політики вимагають якісно нових підходів до власної системи національної безпеки. Безсумнівно, основним елементом системи національної безпеки виступає внутрішня безпека.

Саме існування нашої країни в період загроз і небезпеки ще більше, ніж у мирний час, вимагає активізації кардинальних реформаційних процесів, насамперед у сфері організації та діяльності сектора безпеки й оборони України. Своєю чергою належний рівень функціонування системи безпеки й оборони нашої держави, захист прав і свобод громадян забезпечується ефективною діяльністю органів державної влади, правоохоронних органів, військових структур тощо.

Створення за європейською моделлю потужного військового формування з правоохоронними функціями – Національної гвардії України – на базі органу сил внутрішньої безпеки країни – внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України – можна віднести до тих суттєвих перетворень 2014 року, які привели до суттєвих змін у структурі, завданнях і функціях зазначеного підрозділу. Враховуючи значний перелік законодавчо закріплених завдань, функцій і повноважень, покладених на Національну гвардію України, залишається досить широке коло проблем і прогалин, що потребують розв'язання шляхом дослідження адміністративно-правових засад діяльності Національної гвардії України з позицій сучасного розвитку України.

Аналіз публікацій. Науково-теоретичне підґрунтя статті становлять наукові праці вчених у галузі адміністративного, конституційного та інших галузей права: В.Б. Авер'янова, Г.В. Атаманчука, Ю.В. Аллерова, О.Г. Агапової, О.М. Бандурки, Ю.П. Бабкова, Д.Н. Бахраха, Ю.П. Битяка, В.О. Боняк, С.В. Белая, П.П. Богуцького, В.М. Гарашука, Д.О. Горбача, І.В. Зозулі, Т.Є. Кагановської, О.С. Конопляника, О.Г. Комісарова, А.Т. Комзюка, С.О. Кузніченка, В.К. Колпакова, О.В. Кривенка, А.В. Лунькова, Н.П. Матюхіної, В.Я. Малиновського, М.М. Орлова, Б.М. Ринажевського, Д.О. Савочкіної, Є.Ю. Соболя, В.Я. Тація, Ю.М. Тодики, О.М. Шмакова й інших. Наявні натеper дослідження у сфері обраної тематики присвячені лише окремим аспектам діяльності Національної гвардії України. Безпосередній аналіз суб'єктів адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної

гвардії України в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, дотепер не проводився. Саме тому теоретична розробка обраної теми у нових реаліях сьогодення набувають особливого змісту й значення.

У зв'язку із цим **мета статті** полягає у визначенні суб'єктів адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачається розв'язати такі основні завдання: 1) дослідити зміст поняття «кризова ситуація, що загрожує національній безпеці»; 2) схарактеризувати систему управління Національної гвардії України; 3) визначити суб'єктів адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці.

Виклад основного матеріалу. У процесі реалізації завдань, які покладені на правоохоронні органи, використовується різноманітні за формами й методами засоби й способи впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування. Серед цієї сукупності засобів чільне місце посідають адміністративно-правові. А діяльність, у межах якої відбувається реалізація адміністративно-правових засобів, отримала назву адміністративної [1, с. 9].

Проводячи аналіз юридичної літератури й чинного законодавства, можна дійти висновку, що визначення поняття адміністративної діяльності та її ознак викликає певні труднощі, адже термін «адміністративна діяльність» у чинному законодавстві не використовується, а в сучасній науковій літературі вживається в значеннях, які мають певні відмінності, а також досить часто ототожнюються з терміном «державне управління» [2, с. 89].

Проте визначення поняття та сутності адміністративно-правової діяльності Національної гвардії України в цілому не є предметом дослідження та заслуговує на окремий розгляд, тому, на нашу думку, провівши аналіз поняття адміністративної діяльності Національної гвардії України, необхідно перейти до визначення особливостей адміністративно-правової діяльності Національної гвардії України.

Отже, виходячи з аналізу чинного законодавства [3], що регулює діяльність Національної гвардії України, можливо виділити такі складові частини адміністративно-правової діяльності:

1) загальне регулювання суспільних відносин, яке здійснюється на підставі чинного законодавства (законів і нормативно-правових актів вищих державних органів) шляхом видання (прийняття) підзаконних нормативно-правових актів, які спря-

мовані на встановлення загальних правил поведінки щодо невизначеного кола осіб;

2) індивідуальне регулювання суспільних відносин, яке здійснюється на підставі чинного законодавства (законів і нормативно-правових актів вищих державних органів) шляхом видання (прийняття) розпорядчих нормативно-правових актів і вчинення владно-розпорядчих дій, які зосереджені на індивідуально визначених суб'єктах (громадяни, суб'єкти господарювання), спрямованих на встановлення, зміну й припинення їх прав та обов'язків.

З огляду на вище наведене важливою є проблема функціонального призначення адміністративної діяльності Національної гвардії України. Діяльність Національної гвардії України повинна забезпечувати не стільки владно організаційний вплив на суспільні відносини, скільки сприяти максимально повній реалізації громадянами й суб'єктами господарювання своїх прав і законних інтересів, а також їх захисту в разі будь-яких порушень як всередині держави, так і за її межами. З огляду на це слід погодитися з думкою В.Б. Авер'янова, який вважає, що діяльність державних інститутів повинна підпорядковуватись потребам реалізації прав і свобод людини, забезпечення їх пріоритетності перед усіма іншими цінностями демократичної, соціальної правової держави [4, с. 25]. На його думку, така перебудова діяльності державних органів вимагає заміни домівної дотепер ідеології «панування» держави над людиною на протилежну – ідеологію «служіння» держави інтересам людини.

Визначивши різновиди адміністративно-правової діяльності Національної гвардії України, необхідно звернутися до чинного законодавства й визначити поняття «кризова ситуація».

Так, визначальними нормативно-правовими актами, що декларують питання забезпечення національної безпеки України, є: Закон України «Про національну безпеку України» [5]; Стратегія національної безпеки України [6]; Воєнна доктрина України [7]; Концепція розвитку сектора безпеки й оборони України [8]; Стратегічний оборонний бюлетень України [9].

Закон України «Про національну безпеку України» [5] передбачає, що Рада національної безпеки й оборони України забезпечує координацію у сферах національної безпеки й оборони діяльності органів виконавчої влади, розглядає пропозиції щодо застосування відповідно до закону спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів в умовах воєнного або надзвичайного стану, в особливий період, а також у разі виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України [5, ч. 2 ст. 18]. Також Законом передбачено, що основою для розроблення опера-

тивних планів і планів застосування сил і засобів у кризових ситуаціях є стратегія громадської безпеки й цивільного захисту України [5, ч. 3 ст. 29].

Стратегія національної безпеки України [6] серед основних напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки [6, п. 47 Р. III] визначає запровадження національної системи стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства й держави до реагування на широкий спектр загроз, що передбачає «<...> ефективне стратегічне планування та кризовий менеджмент, зокрема впровадження універсальних протоколів реагування на кризові ситуації та відновлення з урахуванням рекомендацій НАТО» [6, п. 47 Р. III].

Воєнна доктрина України [7] передбачає «<...> розширення можливостей Головного ситуаційного центру України для забезпечення координації та контролю діяльності органів виконавчої влади, правоохоронних органів і військових формувань у сфері національної безпеки й оборони в мирний час, в особливий період, в умовах воєнного, надзвичайного стану й у разі виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України» [7, п. 39]. Також визначено, що в короткостроковій перспективі головні зусилля будуть спрямовані на забезпечення комплексних системних змін в організації та функціонуванні сил оборони України, серед яких зазначено «<...> удосконалення законодавчої бази з питань воєнної безпеки й оборони, розроблення ефективного механізму реагування на кризові ситуації, розвиток системи управління в операціях і бойових діях, децентралізація прийняття рішень» [7, п. 65].

Реалізація Концепції розвитку сектора безпеки й оборони України [8] досягатиметься шляхом «<...> об'єднання оперативних спроможностей складових частин сектора безпеки й оборони для забезпечення своєчасного й адекватного реагування на кризові ситуації, які загрожують національній безпеці» [8, Р. I]. Для досягнення мети Концепції планується реалізувати комплекс завдань, що полягають у «<...> набутті силами й засобами сектора безпеки й оборони визначених основних оперативних (бойових, спеціальних) спроможностей, необхідних для гарантованого реагування на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці» [8, Р. I]. Також п.п. 3.4 зазначено, що «<...> основною метою розвитку Національної гвардії України є створення в її складі нових підрозділів, здатних у взаємодії з іншими складовими частинами сектора безпеки й оборони виконувати широкий спектр правоохоронних завдань та ефективно реагувати на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці» [8, п. 3.4 Р. III].

III розділом Стратегічного оборонного бюлетеня України [9] зазначено механізм імплементації оборонної реформи, а саме визначено сприятливі й негативні фактори, й одним зі сприятливих факторів є «<...> вивчення та впровадження досвіду функціонування органів військового управління та виконання завдань військами (силами) під час реагування на кризові ситуації» [9, п.п. 3.5 Р. III].

Отже, аналіз перелічених нормативно-правових документів засвідчив, що запроваджено новий термін «кризові ситуації, що загрожують національній безпеці України». Термін «кризова ситуація» законодавець закріпив 25 грудня 2014 р. у Законі України «Про Раду національної безпеки і оборони України»: «<...> кризовою ситуацією вважається крайнє загострення суперечностей, гостра дестабілізація становища в будь-якій сфері діяльності, регіоні, країні» [10, ч. 4 ст. 4].

Таким чином, можливо відзначити, що під кризовою ситуацією у сфері національної безпеки слід розуміти порушення звичних (нормальних) відносин на певній території або державі в цілому, що вимагає вжиття оперативних та ефективних механізмів державного управління. У контексті вищевикладених визначень понять і Кодексу цивільного захисту України [11], законів України «Про правовий режим надзвичайного стану» [12], «Про правовий режим воєнного стану» [13], «Про боротьбу з тероризмом» [14], на нашу думку, до кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, слід віднести: терористичний акт (злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій), що загрожує загибеллю багатьох людей чи іншими серйозними наслідками, або якщо його вчинено одночасно на території кількох областей, районів чи міст, або якщо він зачіпає міжнародні інтереси України та її відносини з іноземними державами й очевидно є неможливість відвернення або припинення терористичного акту силами правоохоронних і місцевих органів виконавчої влади окремого регіону; надзвичайні ситуації певної генези; спробу захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства; збройну агресію, загрозу нападу, небезпеку державній незалежності України, її територіальній цілісності.

Визначивши поняття кризової ситуації, звернімося до системи управління Національної гвардії України. Так, аналізуючи основні функції Національної гвардії України [3, ст. 2], слід зазначити, що Національна гвардія України має брати участь у розв'язанні кризових ситуацій майже у всіх сферах державного й суспільного життя.

Виходячи з вищевикладеного й аналізу чинного законодавства, можливо зробити висновок, що організаційно Національна гвардія України складається з органів військового управління (голов-

ного органу військового управління Національної гвардії України й органів військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України), з'єднань, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ [3, ч. 2 ст. 5]. Однак військово-політичне й адміністративне керівництво Національною гвардією України здійснює Міністр внутрішніх справ України.

Відповідно до закону України «Про Національну гвардію України» військово-політичне керівництво Національною гвардією України – це діяльність, спрямована на забезпечення реалізації державної політики у сфері діяльності Національної гвардії України, політичних і стратегічних цілей, принципів і напрямів її розвитку [3, ч. 1 ст. 6]; адміністративне керівництво Національною гвардією України – це діяльність, спрямована на всебічне забезпечення життєдіяльності Національної гвардії України, її функціонування та розвиток із метою виконання основних завдань державної політики у сфері її діяльності [3, ч. 1 ст. 6].

Проте під час дії воєнного стану Національна гвардія України для виконання завдань з оборони держави підпорядковується Міністерству оборони України [3, ч. 1 ст. 6¹].

Висновки. Виходячи з вищевикладеного, можливо зробити такі висновки:

1) кризові ситуації, що загрожують національній безпеці, слід розглядати як крайнє загострення суперечностей, гостру дестабілізацію становища в будь-якій сфері діяльності, регіоні, країні;

2) до кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, слід віднести: терористичний акт (злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій), що загрожує загибеллю багатьох людей чи іншими серйозними наслідками, або якщо його вчинено одночасно на території кількох областей, районів чи міст, або якщо він зачіпає міжнародні інтереси України та її відносини з іноземними державами й очевидно є неможливість відвернення або припинення терористичного акту силами правоохоронних і місцевих органів виконавчої влади окремого регіону; надзвичайні ситуації певної генези; спробу захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства; збройну агресію, загрозу нападу, небезпеку державній незалежності України, її територіальній цілісності;

3) адміністративно-правове забезпечення складається із: а) загального регулювання суспільних відносин, яке здійснюється на підставі чинного законодавства (законів і нормативно-правових актів вищих державних органів) шляхом видання (прийняття) підзаконних нормативно-правових

актів, які спрямовані на встановлення загальних правил поведінки щодо невизначеного кола осіб; б) індивідуального регулювання суспільних відносин, яке здійснюється на підставі чинного законодавства (законів і нормативно-правових актів вищих державних органів) шляхом видання (прийняття) розпорядчих нормативно-правових актів і вчинення владно-розпорядчих дій, які спрямовані на індивідуально визначені суб'єкти (громадяни, суб'єкти господарювання), встановлення, зміну й припинення їх прав та обов'язків;

4) суб'єктами, що здійснюють адміністративно-правове забезпечення службово-бойової

діяльності Національної гвардії України в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, є Президент України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр оборони України, Командувач Національної гвардії України, керівники структурних підрозділів головного органу військового управління Національної гвардії України, керівники й органи військового управління оперативно-територіальних об'єднань і вищих військових навчальних закладів Національної гвардії України, керівники військових частин (підрозділів) Національної гвардії України.

Література

1. Тучак М.О. Адміністративно-правові засади діяльності дільничних інспекторів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 ; Націон. ун-т внутрішніх справ. Харків, 2002. 209 с.
2. Петров Г.И. Поощрение в государственном управлении. Ярославль : Изд-во Ярославского ун-та, 1983. 219 с.
3. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 р. № 876–VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.
4. Авер'янов В.Б. Адміністративна реформа і правова наука. *Право України*. 2002. № 3. С. 20–30.
5. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469–VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» : Указ Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text>.
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» : Указ Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/2016 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016#n2>.
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» : Указ Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/2016 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/240/2016#n251>.
10. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 5 березня 1998 р. № 183/98–BP / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
11. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02 жовтня 2012 р. № 5403–VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 34–35. Ст. 458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.
12. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березня 2000 р. № 1550–III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>.
13. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. № 389–VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
14. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 р. № 638–IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.

References

1. Tuchak M.O. (2002) *Administratyvno-pravovi zasady diyal'nosti dil'nychnykh inspektoriv*: Dys. kand. yuryd. nauk: 12.00.07 [Administrative and legal bases of activity of district inspectors: Dis. Candidate of Law: 12.00.07]. Nation. University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2002. [in Ukrainian].
2. Petrov G.I. *Pooshchreniye v gosudarstvennom upravlenii* (1983) [Promotion in public administration]. Yaroslavl: Publishing house of Yaroslavl University, 1983. [in Russian].
3. Pro Natsional'nu hvardiyu Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 13.03.2014 № 876–VII. [in Ukrainian].
4. Aver'yanov V.B. *Administratyvna reforma i pravova nauka* (2002) [Administrative reform and legal science]. Law of Ukraine. – 2002. – № 3. [in Ukrainian].

5. Pro natsional'nu bezpeku Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 21 chervnya 2018 roku № 2469-VIII. [in Ukrainian].
6. Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 14 veresnya 2020 roku "Pro Stratehiyu natsional'noyi bezpeky Ukrayiny": Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 14 veresnya 2020 roku № 392/2020. [in Ukrainian].
7. Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 2 veresnya 2015 roku "Pro novu redaktsiyu Voyennoyi doktryny Ukrayiny": Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 24 veresnya 2015 roku № 555/2015. [in Ukrainian].
8. Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 4 bereznya 2016 roku "Pro Kontseptsiyu rozvytku sektoru bezpeky i oborony Ukrayiny": Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 14 bereznya 2016 roku № 92/2016. [in Ukrainian].
9. Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 20 travnya 2016 roku "Pro Stratehichnyy oboronnyy byuletyn' Ukrayiny": Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 14 bereznya 2016 roku № 92/2016. [in Ukrainian].
10. Pro Radu natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 5 bereznya 1998 roku № 183/98-VR. [in Ukrainian].
11. Kodeks tsyvil'noho zakhystu Ukrayiny. [in Ukrainian].
12. Pro pravovyy rezhym nadzvychaynoho stanu: Zakon Ukrayiny vid 16 bereznya 2000 roku № 1550-III. [in Ukrainian].
13. Pro pravovyy rezhym voyennoho stanu: Zakon Ukrayiny vid 12 travnya 2015 roku № 389-VIII. [in Ukrainian].
14. Pro borot'bu z teroryzmom: Zakon Ukrayiny vid 20 bereznya 2003 roku № 638-IV. [in Ukrainian].